GELECEKTE BÜYÜMEYİ GÜVENCE ALTINA ALMAK

Fotoğraflar: Dünya Gazetesi Fotoğraf Arşivi

HAZIRLAYAN: **Abdurrahman Özalp**
ICC Türkiye Bankacılık Komisyonu Başkanı
ICC URDG Task Force and Financial Crime Risk&Policy Group Member
ICC Paris Docdex Expert

MİLLETLERARASI TİCARET ODASI BANKACILIK KOMİSYONU TARAFINDAN HER YIL TİCARETİN FİNANSMANI ALANINDA YAPILAN ANKET (ICC SURVEY) İŞ DÜNYASININ BEKLEDİĞİ VE POLİTİKALARINDA DİKKATE ALMAYA BAŞLADIĞI ÖNEMLİ BİR ARAÇ OLDU. BU YIL ONUNCUSU YAPILAN "GELECEKTE BÜYÜMEYİ GÜVENCE ALTINA ALMAK" İSMİ İLE YAYIMLANAN ANKET 91 ÜLKEDEN 251 BANKA İLE YAPILDI.

Yakın zamanda kuruluşunun 100. yılını kutlayacak olan Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) barışın tacirleri misyonu ile başlatmış olduğu görevini bugün Birleşmiş Milletler'de resmi gözlemci sıfatıyla yer alarak sürdürmektedir. Bundan sonra da ticaretin kolaylaşması için araştırma, analiz, aktif destek, kural yapıcılığı, standartları oluşturma, çalışma grupları kurma, ilgili sektörlere katkıda bulunma ve yol gösterme hizmetleriyle küresel ticaretin şekillenmesine katkıda bulunmaya devam edecektir. Bunları yaparken her zaman pazar ve piyasanın gerçeklerini, beklenti ve taleplerini göz önünde bulunduracaktır.

Milletlerarası Ticaret Odası Bankacılık Komisyonu tarafından her yıl ticaretin finansmanı alanında yapılan bir anket (ICC Survey) çalışması da yukarıdaki çalışmaların bir parçası olarak artık iş dünyasının beklediği ve politikalarında dikkate almaya başladığı önemli bir araç olmaya başladı.

Geçen yıl için yapılan ve bu yıl yayınlanan raporda, ticaret ve iş dünyası için çok önemli bilgi ve göstergeler bulunmaktadır. Bu yıl onuncusu yapılan anket "Gelecekte Büyümeyi Güvence Altına Almak" ismi ile yayınlandı. 91 ülkeden 251 banka ile yapıldı. Çalışmanın çok geniş bir finansal coğrafyayı kapsaması ve temsil etmesi amaçlandı, büyük ölçüde başarıldı denilebilir. Anket ve araştırmaya katılan kişilere gönderilen sorular eski yıllarda gönderilen sorulardan daha farklı ve kapsamlıydı. Bu defa amaç sadece ticaretin finansmanının mevcut durumunu anket değerleriyle tespit etmek üzerinden analiz yapmak değil aynı zamanda dünya ticareti ve ticaretin finansmanı konusunda bakış açılarının paylaşıldığı bir platform olmaktı. Böylece, geleceğe ilişkin öngörü, trend ve eğilimleri de gösterirken politikalarını belirleyenlere de katkıda bulunulabilecektir. Bu nedenle raporda sadece sayısal veri ve analizler yer almamakta, bunların yanı sıra sektörde tecrübeli önemli kişilerin yorum ve yazıları da yer almaktadır. Tüm bunları yansıtmak bakımından raporun ismi de "Gelecekte Büyümeyi Güvence Altına Almak" şeklinde belirlenmiştir.

Bu raporda öne çıkan, yansıyan, düşünce ve tespitler genelde aşağıdaki paragraflarda yer almaktadır.

Raporda yer verilen görüşler ve dü-

Bankaların gelecekte gelişme ve strateji olarak odaklanacakları alanlar TABLO 1

	Gelecek 12 ay (%)	Gelecek 1-3 Yıl (%)	Gelecek 3-5 yıl (%)
Geleneksel Ticaretin Finansmanı	72	32	5
Tedarik Zinciri Ticaretin Finansmanı	42	38	18
İşlem Bankacılığını Yönelik Yapısal Organizasyonel Yenilikler	33	43	24
Yeni Sektörleri Finanse etmek	32	47	21
Dijital ve Online Ticari Platformlar	29	29	26
Banka ve FinTechs'ler Arasında Stratejik Ortaklık	27	43	30
İlave Ticaretin Finansmanı Yaratma Bakımından Banka Olmayan Sermayenin Önemi	23	29	48
Faaliyet Alanında Coğrafi Değişiklik	21	36	42
Yükselen Teknolojiler (Blockchain Gibi)	17	38	46
Diğer	30	50	20

şünceler stratejileri ileri götürecek, politika ve düzenlemeleri şekillendirecek, yenilikçi çözümleri ortaya çıkaracaktır. ICC Bankacılık Komisyonu, her zaman olduğu gibi sektör için kural yapıcılığı, uluslararası standart oluşturma, düzenleme ve aktif destek faaliyetlerine değinerek ticaretin finansmanının kapsayıcılığı ile sürdürülebilirliğine katkıda bulunmaya devam edecektir.

Büyüme Yolunda Ticaretin Finansmanı Önündeki Engeller Neler Olabilir?

	Endişe Yok (%)	Çok Endişeli (%)	Yorum Yok (%)
Uyum ve Regülasyonlar	6	93	1
Uyum ve Terörizmin Finansmanı ve Uluslararası Yaptırımlar	13	87	0
Banka Olmayanların ve Teknoloji Firmalarının Rekabet ve Yıkıcı Teknolojileri	32	66	2
Korumacı ve Ticareti Kısıtlayıcı Önlemlerin Artması	33	65	2
Dengesiz Emtia Piyasaları	34	64	2
Sermaye Kısıtları	34	64	2
Uzmanların Sayısında Azalma	34	63	3
Eski, Mevcut Teknolojiler	38	54	8
Ticaretin Akış ve Yollarından Değişiklik	48	48	4

"Global iş dünyasının hükümetler arası tek sesliliğinin önderi"

ICC misyonu gereği, ticaret ve ticaretin finansmanını aktif olarak destekler ve en üst seviyelere taşıma gayretini gösterir.

Yeni ICC Genel Sekreteri, John W.H. Denton'un bir konuşmasında belirttiği gibi "ICC, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda gözlemci statüsü olan tek özel sektör organizasyonudur. Global iş dünyasının hükümetler arası tek sesliliğinin önderidir. Uzun zamandır global ekonomik büyüme ve daha ileri gelişme hedeflerini gerçekleştirecek kapsayıcı ve kanıta dayalı politika süreçlerini elinde tutmaktadır."

Piyasanın önde gelen gözlemcileri; ticaretin finansmanının, yeniden global ekonominin itici gücü olma rolüne dön-

mekte olduğunu belirtiyorlar. Korumacılığın ve izolasyonun yanlış yorumlanmasının sonucu olarak ticaretin finansmanının global ekonomiye zarar verdiğine ilişkin endişeler olsa da ticaret ve finansmanının geleceğine ilişkin yapıcı ve olumlu işaretler vardır.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO-World Trade Organization) Genel Direktörü Roberto Azavedo, düzelme ve büyüme konusunda 5 yıllık bir süreye işaret ederek korumacılığın ve ticaret savaşları riskinin bunları riske attığını belirtirken aynı zamanda Ticareti Kolaylaştırma Anlaşması'nın tarihi başarısının global ticaretin idaresini ileriye götürme potansiyeline sahip olduğunu da söylemektedir.

ICC ve WTO arasındaki işbirliği, ticaretin finansmanına destek olmakta ve küçük ölçekli firmaların finansmana ulaşmasına katkıda bulunmaktadır.

WTO'ya göre yanlış bilgilendirmeler ve piyasa düzensizlikleri arasında ticaret ve ticaretin finansmanının işler üzerindeki etkileri konusunda tartışmalar olsa da bunlar ticaretten değil, teknolojiden kaynaklanmaktadır. Bu yıl Çin'de 400 binden fazla iş robotu sahaya inecektir. Çin' in akıllı fabrikaları, teknoloji ve otomasyonun etkili potansiyelini göstermektedir. Teknoloji istihdam kaybı anlamına gelmemelidir; Dünya Bankası'nın verilerine göre teknolojinin istihdam üzerindeki riski gelişmekte olan ekonomilerde bile %2 ila %8'i geçmemektedir.

Kadınların finansmana ulaşması ve ticaret yapması, açıkları kapatmak, düzlüğe çıkmak ve iş yapmak açısından son derece önemlidir. Gelişmekte olan ülkelerde bu daha da önemlidir. Geçen yıl Buenos Aires'te WTO tarafından yayınlanan 120 ülkenin desteklediği bir deklarasyon ile bu konu ifade edilmiştir. Dünya Bankası analistleri ekonomik büyüme öngörmektedirler, özellikle gelişmekte olan ülkeler ile yükselen pazarlarda bunu beklemektedirler.

"Dünya ticareti daha hızlı gelişme gösterdi"

Dünya Bankası analistleri 2018 ve 2019 için Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GDP-Gross Domestic Product) bazında %3.6 büyüme beklerken, yükselmekte olan Asya için bunu %6.5 olarak tahmin ediyorlar.

Dünya ticareti önceki beş yıla göre daha hızlı gelişme göstermiştir, ilk 10 ayda yaklaşık %4.5 gibi. Ticaretin büyümenin motoru olacağına dair sinyaller verdiğinden dolayı yapılacak çok şey vardır, bundan dolayı global ticaret ve ekonomik sistemin akıllıca idare edilmesi her zamankinden çok daha fazla önem arz etmektedir. Boston Consulting Group'un (BCG) tahminlerine göre gelecek üç yılda ticaretin finansmanı gelirleri 48 milyar doları bulacaktır, global ticaretin akışı 2026'ya kadar 24 trilyon gibi bir rekoru görecektir.

SWIFT verilerine göre halen ticarette en fazla ve sık kullanılan para cinsi Amerikan Doları'dır, öyle ki açılan akreditiflerin %83'ü Amerikan Doları cinsindedir. Avro ikinci sırada olmakla birlikte açık bir ara ile %9'un altındadır, Çin parası RMB %3'den daha az bir kullanıma sahiptir. SWIFT verileri, ticaretle ilgili para hareketlerinde Amerikan Doları'nın ciddi bir hâkimiyetinin söz konusu olduğunu göstermektedir. Buna rağmen, özellikle SWIFT'in MT400 ve MT700 gibi mesajlarının kullanılmadığı alanlar dikkate alındığında Çin parasının (RMB) da hızlı ve yaygın bir kullanım gösterdiği görülmelidir.

"Ekonomik düzelmeye ilişkin olumlu sinyaller var"

Makro seviyeden bakılacak olursa gidişat kötü değildir, ekonomik büyüme ve düzelmeye ilişkin olumlu sinyaller vardır. Ayrıca geleneksel ticaret ve tedarik zincirinin finansmanının potansiyeline ilişkin olarak da olumlu göstergeler mevcuttur. Burada Geleneksel Ticaret; Ticari Akreditif, Garanti, Standby ve Tahsil gibi araçları temsil ederken Tedarik Zinciri Finansmanı; Alacak, emtia, dağıtımcı finansmanı, Faktöring, Forfaiting, Leasing gibi araçları kapsamaktadır. Kötümser taraftan bakılacak olursa; global düzelme halen sarsıntı ve şoklara açıktır. Bunlar; korumacılık, uluslararası ticareti kısıtlayan önlemler, uluslararası ticarete ve sınır ötesi yatırım akışına dar bakış açısı gibi durumlardır. Bu konuya DTÖ Genel Direktörü Roberto Azevedo şöyle değinmektedir: "Ticaretin finansmanına ilişkin olarak karşılanmayan talepler küresel ticaret ekonomik büyümede büyük kayıplara neden olmaktadır, ancak uluslararası camianın birlikte attığı adımlar, yaptığı çalışmalar ve gösterdiği çabalar ticaretin finansmanını düzeltecektir."

Ticaretin finansmanı, pazar araştırmaları ve veriler

Ankete katılanların %47'si geleneksel ticaret finansmanı ile tedarik zinciri finansmanın aynı iş birimi altında organize edildiğini belirtmiştir. Araştırma halen %85'lik bir kesimin geleneksel ticaret finansmanına yoğunlaştığını, %15'lık bir kısmın tedarik zinciri finansmanı ile ilgilendiğini göstermiştir. Oysa bu durum gerçek hayat

Dijitalleşme konulu soruya verilen cevapların dağılımı	TABLO 2
	(%)
Dijital çözümleri başarıyla uyguladık ancak henüz yeterli faydayı elde edemedik	3
Dijital çözümleri başarıyla uyguladık, zaman ve maliyet tasarrufu sağladık	9
Henüz dijital çözümleri uygulamaya çalışıyoruz	13
Dijital çözümleri uyguladık, iyileşme için henüz mahal vardır	36
Dijital çözüm önümüzdeki 1-2 yıl için gündemimizdedir	30
Dijital çözümler şu anda gündemimizde yoktur	7
Diğer	3

ile uyuşmuyor, zira ödemelerin yaklaşık %80'den fazlası açık hesap (mal mukabili) için yapılıyor ki bu tedarik zinciri finansmanı mekanizmasına daha uygundur.

Gelecekte büyüme nasıl güvenceye alınacak?

Korumacılık, dönüşüm teknolojileri, değişen ekonomik trendler ne olacak? Ticaret ve ticaretin finansmanı alanında global bir belirsizlik var. Bu durumda bankalar geleceğe nasıl bakıyor? Gelecekte büyüme nasıl güvenceye alınacak?

Yeni yerler… Yeni oyuncular: Daha geniş coğrafyaya yayılmak…Banka olmayan kurumlar vs.?

Bankaların gelecekte odaklanacakları alanlar

Uluslararası ticarette büyüme ve gelişim açısından bankalara gelecekte gelişme ve strateji olarak odaklanacakları alanların ne olacağına ilişkin soruya Tablo 1'de cevaplar alınmıştır.

Bankaların üçte ikisi geleneksel ticaret finansmanında artış olduğunu belirtirken tedarik zinciri finansmanı kayıtları olduğunu bildirenlerin %43'ü işlerinin bir önceki yıla göre artış gösterdiğini söylemişlerdir.

Katılımcıların %83'ü bir yılda en az yeni

bir müşteri edindiklerini söylemişlerdir.

Dijital ticaret ve ticaretin finansmanı, katılımcılar arasında ilk akla gelen konu olmuştur.

Ticaretin finansmanı için dijitalleşme söz konusu olduğunda dijitalleşmenin çok gerekli olduğu konusunda herkes mutabıktır, ancak sahaya inildiğinde durum düşünüldüğü gibi değildir. Özellikle kâğıt belgelerin dijital ortamda doğrulanması ve kaldırılması konusunda ilerleme çok yavaş seyretmektedir. Birçok banka dijitalleşmeye birkaç yıl arayla uzaktadır, yani halen çok uzaklar.

Dijitalleşme konulu soruya verilen yanıtlar

ICC anketinde katılımcıların dijitalleşme konulu soruya Tablo 2'de cevapların dağılımı aşağıdaki gibidir:

Katılımcıların yaklaşık yarısı, teknolojik çözümleri uyarlama sürecinde olduklarını bildirmişlerdir.

Genelde orta vadede dijitalleşmenin mümkün olabileceği kabul edilirken katılımcıların sadece %15'i dijital bir dönüşümün satışları artıracağını bildirmiştir.

Çalışma ayrıca mevcut durumu da ölçmüştür, katılımcıların %12'si teknolojik çözümleri uyguladıklarını, bunlardan %9'u maliyet ve zaman tasarrufu sağladıklarını, müşteriyi tanıma süreçlerinde iyileşme yaptıklarını bildirirken, %3'ü henüz bir fayda elde etmediklerini, %49'u henüz uygulama ve iyileştirme aşamasında olduklarını ve %30'u 1-2 yıl içerisinde gündemlerine alacaklarını bildirirken %3 dijitalleşmenin gündemlerinde olmadığını bildirmiştir.

Kâğıt, ticaret işlemlerinde halen yaygın olarak kullanılmaktadır. Ankete katılanların en az %35'i kâğıdın başlangıç ve devam eden süreçlerde kaldırılması gerektiğini, %52'si finansman işlemlerinde kullanılan kâğıt belgelerin doğrulanması için bir çözüm mekanizmaları olmadığını bildirmişlerdir.

Bu sonuçlar, global ticari trendlerle çelişkili gözükmektedir, çünkü ödemelerin zorluklardan veya çeşitli nedenlerden dolayı açık hesaba kayması ve onun uzantısı olarak tedarik zincirine doğru gitmesi bu sonuçları biraz daha farklı göstermesi gerekirdi. Bunun nedeni katılımcıların profili ve/veya tedarik zinciri finansmanının birkaç büyük global banka grubuyla sınırlı kalması olabilir. Daha ileri analizlerin yapılması gerekebilir. Katılımcıların çoğunun geleneksel ticaretin finansmanı ve tedarik zinciri finansmanı için aynı kredi ve risk politikalarını kullandıklarını söylemeleri zaten bu konuda bir karışıklık olduğunu ve bu ayrıma gitmediklerini göstermektedir. Mevcut haliyle uygun olabilir, ancak gerçek anlamda bir tedarik zinciri uygulaması yapmak gerekirse buralarda ayrıma gitmek gerekir, zira her ikisinin konusu finansman olmakla birlikte birbirlerinden gerek operasyon gerekse de değer bakımından farklıdırlar.

İhracat Kredi Kurumları (ECA-Export Credit Agencies), global ticaretin akışının sağlanmasında ve riskin idare edilerek riskli yerlere finansman sağlanmasında önemli kurumlardır. Aynı şekilde Çok taraflı Kalkınma Bankaları (MDBs-Multilateral Development Banks) da ECA'ların rolüne yakın yapıları ve ticari kar amacı gütmeyen misyonları ile kriz dönemlerinde piyasaya ekstra bir kapasite getiriyorlar. Kalkınma

Bankaları ihtiyacı olan ülke ve bölgelere riski azaltma ve garanti programlarıyla destek olurken kadrolarına finansal teknik bilgi desteği de sağlıyorlar. Böylece özel bankalar gelişmekte olan pazarların riskini alabiliyor ve finansman ihtiyacını karşılayabiliyorlar. Bu durum geleneksel ticaretin finansmanı ve tedarik zinciri finansmanı için de aynı oranda geçerlidir. Geçen on yılda Kalkınma Bankaları'nın desteği ile yapılan iş, sınır ötesi 100 bin işlem ile 168 milyar Amerikan Doları'ndan fazladır. Sadece 2017 senesinde finans programları ile en büyük açığı olan yerlere sağlanan destek 11 bin 720 sınır ötesi işlem ile 30 milyar Amerikan Doları'ndan fazla olmuştur. Buna bir örnek yakın zamanda Afrika Kalkınma Bankası tarafından uygulanan finans programıdır ki Afrika ekonomisinin uluslararası ticaret yapmasına vesile olurken aynı zamanda ticaretin finansmanından fayda elde etmesini de sağlamıştır. Afrika Kalkınma Bankası (AFDB-African Development Bank) işe başlamasından bu yana 1650 ticari işlemle 6.6 milyar Amerikan Doları tutarında işleme aracılık etmiştir. 30 Afrika ülkesinde 100'den fazla finansal kurum vardır, ancak çoğunun mali durumu zayıf ve kırılgandır.

Programlardan faydalanan ülkeler

AFDB'nin 2017 için yayınladığı rapora göre bu programlardan faydalanan ülkeler şunlardır; Gine, Liberya, Gambiya, Etiyopya ve Zimbabve. Asya Kalkınma Bankası, İslam Kalkınma Bankası, EBRD gibi kalkınma bankaları da benzer görevleri ifa etmektedirler. Bu bankalarda finansman desteği dışında teknik eğitim desteği, pazarı anlama, karşılanmayan ihtiyaçları belirleme, veri toplama, araştırma gibi destekleri vermektedirler.

Çok taraflı Kalkınma Bankaları'nın etki ve kapsama alanı yerel değil, küreseldir. IFC, Küresel Ticaretin Finansman Programı ile 85 ülkede 57 bin işlemle 64 milyar Amerikan Doları değerinde iş yapmıştır.

İş dünyasında, tamamen risksiz iş yapma istekleri ile uyum (compliance) konuları endişe yaratmakta, iş yapmayı zorlaştırmaktadır. Aynı durum EBRD gibi pozitif politikalar geliştirmeye çalışan, pazarda aksayan yerleri ve açıkları bulmaya çalışan, düzeltmek/kapatmak konusunda her türlü çabayı gösteren takdire şayan kurumlar için de geçerlidir.

Düzenleme ve uyum

Mevzuat ve Uyum (compliance) ve bunlara göre sermaye yeterliliği, kara paranın aklanmasını önleme, müşteri durum tespiti, yaptırımları izleme gibi uygulamalar uluslararası ticaret ile ilgili faaliyetlerin tam merkezinde yer alır. Bunlara riski azaltma ve ticaretin finansmanı faaliyetleri dâhildir. Kısacası "Uyum (Compliance)" konusu her yerdedir. ECA'ler, bankalar, uzun/kısa dönemli işlemler, finansal dokumanlar, operasyonlar, müşteriler, kişiler, araçlar, aracılar fark etmiyor, hepsi işin içerisindedir. Bankaların "uyum" kontrollerini yapabilmeleri için çok geniş kadro ve teknik alt yapılarını kurmaları gerekir. Neredeyse her bankada bir uyum (compliance) imparatorluğu vardır. Uyum konusu sadece bankalar için değil ticaretle ilgili tüm kişi, kurum ve kuruluşlar için de geçerlidir. Uyum kriterleri ve uygulaması aslında global ticaretin sağlıklı yapılması ve büyümesi için gereklidir. Böylece temiz ve gerçek ticaret yapılır, ancak operasyonel yük, maliyet ve gecikme getirdiği de gerçektir. Sonuçta, uyum konusu uluslararası ticareti bir taraftan temizlerken bir taraftan da ağırlaştırıyor, maliyetini artırıyor. Buna rağmen "Uyum"dan vazgeçilemeyecek gibi görünüyor. Uyum konusunu her yerde aynı yaklaşımla uygulamak doğru değildir, her iş ve işlemin durumu farklıdır. Bazı işlemlerde çok katı uygulamak gerekirken bazı durumlarda esnek olmak gerekir. Kredili işlemlerde daha esnek, içerisinde kredili işlem olmayan tedarik zinciri süreçlerinde daha katı uygulamak uygun olabilir, kredili işlemler uyum açısından daha az risk içeren işlemlerdir, zira öncesinde bir kredi süreci vardır. Oysaki tedarik zinciri sürecinde bulunan birçok işlem bireyseldir, öncesi ve tarafları bilinmemektedir, o anda bankanın karşısına çıkmıştır. Örneğin; peşin ithalat veya vesaik mukabili bir bedelin transfer edilmesi gibi. ICC UK Başkanı Sir Michael Rake'ye göre bunun adı oransal uygulamadır.

Asya Deloitte'den Ivan Zasarsky'ye göre şimdiye kadar kara paranın aklanması, terörizmin finansmanı ve yaptırımlar konusunda en etkin mücadele, ticaretin finansmanının uyumu üzerinden şeffaflık ve yeterlilik bakımından üç yöntemle yapılmıştır. Bunlar; Blockchain, Veri Analizi ve Robotik Otomasyondur. Uyum konusunda daha çok başarı için bankalar, düzenleyiciler, taşıma firmaları, gümrükler, limanlar ve diğer ticaretle ilgili tarafların işbirliği yapması mümkün olduğu kadar mevzuatın izin verdiği ölçüde müşteri gizliliği ve ticari sırların ihlal edilmeden müşteri tanıma kayıtlarının, işlem konusu mal hareketlerinin (aktarma, limanlara giriş, gemi vs.) paylaşılması gerekir.

Oxford Üniversitesi profesörlerinden

Christopher Hodges ve Ruth Steinholtz biraz da "etik"in önemine değiniyorlar. Uyum ve düzenlemelerin başarı veya başarısızlığının temeli şirket kültürüne dayanır. Şirket kültüründe etik varsa birçok düzenleme ve uyum kendiliğinden başarılı olur. Etik değerleri, düzenlemelere yerleştirmek, yedirmek ve dönüştürmek gerekir. Ethical Business Regulations'in (EBR) de her zaman dile getirdiği gibi cezaların büyüklüğü, uyumu tam ve devamlı olarak sağlayamaz, bunun için etik değerlerin davranışlara dönüştürülmesi gerekir.

Rapor, banka olmayan sermayenin de uluslararası ticareti finanse etmesinin önemine dikkat çekmektedir. Ticaretin finansmanı yatırım yapılabilir, varlık yapılmaya çalışılıyor. Zaten nakit zengini yatırımcılar portföylerini optize etmek için ticaretin finansmanını çekici buluyorlar.

Teknoloji ve dijitalleşme

Teknoloji ve dijitalleşme de uyum düzenlemeleri gibi ticaretin finansmanı ile bağlantılı olarak çok ilgi gören ve dikkati çeken bir konudur. Bankacılığın zaman geçirmeden teknolojinin önem ve rolünü ticaretin finansmanı ile ilgili olarak bilinen mevcut iş modelleri üzerinde yeniden değerlendirmesi gerekir. Teknoloji birden bire farklı durumları ortaya çıkartabiliyor, henüz kendini tam olarak kanıtlayamamış dağıtık yapı teknolojisinin kökten yıkıcı yani mevcudu kaldırıp yerine aynı işi farklı şekilde yapabilen bir teknoloji koyabileceği olası gözükmektedir. Bu konuda ICC Bankacılık Komisyonu Başkanı, David Schmand'ın dijital devrimin arifesinde bir işbirliği çağrısı vardır. Bankacılık Komisyonu Dijitalleşme Grupları'nın, iş dünyasının endüstri uzmanları ile yaptığı tartışmalardan çıkan sonuçlara göre Robotik İşleme Otomasyonu (RPA-Robotic Process Automation) ve Öğrenen Makine (ML-Learning Machine) teknolojilerinin artık ticaretin finansmanında kullanılabilecek kadar olgunlaştığı görülmektedir. Bu teknolojiler ile ticaretin finansmanı işlemlerinin ve uyum kontrollerinin otomatikleştirilmesi mümkündür. Teknolojinin kullanılması ile insan müdahalesi en aza inecek, %60 işleme zamanı, %70 inceleme ve veri girişi yapan insan kadrosu tasarrufu sağlanacaktır. Bankacılık Komisyonu Çalışma Grubu'nun tahminine göre, belgeli işlemlerde dört milyar kâğıt sayfası işleme alınıyor. Dijital çözümler ile kâğıt ortadan kalkacak, her an güncel kalınabilecek, uyum kontrolleri ve işlemlerde elle müdahale veya hata yapma riski azalacaktır. ICC Dijitalleşme Çalışma Grubu'nun hedefinde ICC kuralların elektronikleştirilmesi, elektronik ortamlarda kullanılabilmesinin sağlanabilmesi, BPO (Bank Payment Obligations) kurallarının gözden geçirilmesi, BPO'dan alınan derslerin teknoloji yönlü inovasyon, dönüşüm ve dijital belgelere uygulanması vardır. Çalışma grubunun gözlemi şudur; özellikle bankalar ve teknoloji firmalarının inisiyatif aldığı dijitalleşmenin değerini daha çok ticari işlemlerin sürecinde ve kurumsal müşterilere göstermesi gerektiği yönündedir. Hukuki tarafta, Mayer Brown'ın ortağı Angelina Chia, hukuklar arasındaki çelişkilere ve dijital ticaretin finansmanı için iyi düzenlenmiş sözleşmelerin önemine dikkat çekmektedir. Akreditiflere tutarlı ve düzgün şartların yazılması gerektiğinden bahsetmektedir. Elektronik sözleşmelerin üzerinde çalışacağı elektronik platformların ve elektronik imzaların yasal statülerinin belirlenmesi, ICC, UNCITRAL gibi kurumların model sözleşmelerine atıf yapılma veya direkt kullanılma durumlarını tanıyacak biçimde yapılandırılmaları gerekir.

Uluslararası Ticaret ve Forfaiting Birliği (ITFA-International Trade and Forfaiting Association) Başkanı Sean Edwards'e göre forfaiting işlemlerinde güven ve verimliliğin sağlanması için kıymetli evrakların dijitaleştirilmesinin ve Blockchain teknolojisinin potansiyel faydaları vardır. Blockchain'in ticaretin finansmanı ekosistemine çok faydası olacaktır.

Blockchain nedir?

Türkçe'ye "Bağlı Kayıtlar Dizisi" veya "Bağlı İşlem Blokları" veya "İşlem Blok Zinciri" şeklinde çevrilebilecek "Blockchain", internet ve özel bilgisayar ağları üzerinde işlem kayıtlarını tarihçeleriyle birlikte geriye dönük olarak değiştirilemeyecek ve silinemeyecek biçimde birbiriyle bağlantılı işlem blokları halinde saklayabilen, istendiğinde ulaşılabilen, denetlenebilen, programlanmış işleri yapabilen ve internet veya özel bilgisayar ağları üzerinde çalışabilen WEB'den (World Wide Web) farklı yeni bir teknolojidir.

Blockchain, basit olarak işlem kayıtlarını tutan küresel açık bir hesap defteri olarak bilinmekle beraber aslında bunun çok ötesinde esnek yeni bir teknolojidir; bilgileri şifreleyerek saklayabilir, havale, devir, takip, tevsik, doğrulama işlemleri yapabilir, programlanan iş ve işlemleri yürütebilir, yönetim ve ticaret işlerinde kullanılabilir. En önemlisi birçok yerde aracıları ortadan kaldırır, yüksek güvence ile veri ve bilgi alışverişine imkân verir. Durum böyle olunca da başta finans olmak üzere tüm bu konuları yeniden düşünmek gerekir. Blockchain, üzerinde kullanılan yazılım ve uygulamaya göre yetenek kazanır. Basit yazılımlar ile sadece havale, saklama ve doğrulama işleri için kullanılabilirken daha ileri profesyonel yazılımlar ile daha ileri finansman ve hukuk işlerinde kullanılabilir. Örneğin, bir bahis işinde, bir Akreditif veya bir BPO (Bank Payment Obligation) veya bir noterlik işleminde kullanılabilir. Bugün internet üzerinde web teknolojisi ile birçok ticaret ve bankacılık işlemi yapılabilmektedir. Blockchain ile bunun çok daha fazlası daha hızlı daha güvenli ve daha ucuz yapılabilecektir. Uzmanlara göre web teknolojisi bir dalga ise Blockchain bir tsunamidir.

Blockchain'in başta finans dünyası olmak üzere pek çok alanda köklü değişikliklere yol açacağı ve bu nedenle her yenilikte olduğu gibi dirençle karşılaşacağı açıktır. En çok bilgi güvenliği ve bankalar gibi kurumları tehdit ederken bazı aracıları ortadan kaldırırken bazılarına da yeni imkânlar getirecektir. İki kişi kendi bilgisayarlarıyla uçtan uca güvenli havale yapabiliyorsa bir bankaya komisyon ödemesinin anlamı yoktur, aynı şekilde bir akreditif ve BPO için SWIFT kullanmaya gerek yoktur veya bir doğrulama/tasdik/onay için notere gerek olmayacaktır. Bankalar başta bu gücü küçümsediler, ancak son zamanlarda bu gerçeğin farkına varıp iş birliği yapmaya ve bu yeni teknolojiyi kullanma eğilimine girdiler. Bu durum şimdilik sadece finans sektörü için geçerli gözükürken ileride diğer birçok sektör içinde geçerli olacaktır.

Blockchain teknolojisi gerek noktadan noktaya aracısız çalışma özelliği ile gerekse de kullandığı çok sağlam algoritmik şifreleme ve doğrulama yöntemleri ile web teknolojisine göre çok daha güvenli, kolay

ve hızlı bir teknolojidir. Her yeni teknolojide olduğu gibi bu yeni teknolojinin de karşılaşacağı zorluklar olacaktır, bunların başında da bilgi eksikliği, standart olmayan uygulamalar, endişe ve ön-yargılar gelecektir. Blockchain üzerinde çalışmak üzere geliştirilen yazılım ve uygulamalar standart değildir, bu nedenle anlaşılmaları kolay olmamaktadır. Örneğin; IBM, Etherum, Ripple vs. Diğer taraftan, başlangıçta yasal görülmeyen işlerde kullanılması, sadece Bitcoin ile anılması ve halen o işleri çağrıştırması da Blockchain'e mesafeli yaklaşılmasına neden olmaktadır. Bu nedenlerden dolayı önce yanlış bilinen bazı konuları aydınlatmakta fayda vardır. Bunlar;

1- Blockchain sadece yasadışı işler ile mi ilgilidir?

Hayır, bu teknoloji sadece yeraltı dünyası ve yasadışı iş yapan kişilerin kullandığı iş ve işlemlerle ilgili değildir, herkes kullanabilir, sonuçta bir teknolojidir, nasıl kullanılırsa öyle olur. Devlet ve özel sektör işlerinde rahatlıkla kullanılabilir. Önemli olan teknolojik ve yasal altyapısının kurulmasıdır.

2- Blockchain sadece dijital para (Bitcoin, Litcoin, Ether vs.) havale ve diğer işlemlerde mi kullanılabilir?

Hayır, blockchain kullanımı sadece dijital para ile yapılan havale ve diğer işlemler sınırlı değildir. Çoğu zaman bitcoin ile karıştırılır, oysaki blockchain bir para değil, bir alt yapıdır. Çok geniş kullanım alanları vardır. Bu nedenle değişik amaçlar için geliştirilmiş 3 sürümü vardır, ileride ihtiyaca göre artabilir. Bunlardan ilki Blockchain 1.0 sadece para ve ödeme işlemleri ile ilgiliyken Blockchain 2.0 akıllı sözleşme ve belge doğrulama işlemleri için uygundur. Blockchain 1.0 üzerinde uygulamalar ile SWIFT ve banka kullanmadan para havalesi yapılabilir. Blockchain 2.0 ile akreditif açılabilir ve diğer finansman ürünleri akıllı sözleşme haline getirilerek kullanılabilir. Blockchain 3.0 yönetim ve çözüm işleri için kullanılabilir, örneğin, IK uygulamaları, Noterlik işlemleri, e-devlet işleri vs.

Nasıl çalışır?

Birbirine bağlı bilgisayar ağları üzerinde merkezi olmayan dağıtık bir yapı ile amaca uygun yazılmış yazılımlar aracılığıyla çalışır. Kullanıcılar uygun bir yazılımı kullanarak işlemlerini Blockchain'e gönderirler. Bunun için özel ve açık anahtara sahip olmak gerekir. Bu anahtarlar cüzdan programları aracılığıyla kolaylıkla üretilebilirler. Bir işlemi alabilmek için açık anahtar ile oluşturulan adres bilgisini göndericiye vermek yeterlidir. Gönderici özel anahtarı ile imzaladığı işlem bilgilerini Blockchain ortamına gönderdikten sonra o işlem bilgileri 64 karakterden oluşan bir özet haline getirilir. Buna "Hashing" denir, oluşturulması kolaydır, ancak özel anahtar gerekli algoritmik hesaplamalar olmadan çözülmesi mevcut teknoloji ile mümkün değildir. Bu nedenle güvenlidir. İşlem bir kez özet (hash) haline geldikten sonra avcı programlar aracılığıyla ağ üzerinde görevli bilgisayarlar tarafından alınır, analiz edilir, doğrulanır, konsensüs sağlanır ve geriye doğru değiştirilemeyecek biçimde zaman bilgisi eklenerek ilgili işlem blok zincirine eklenir. Konsensüs için Bizanslı Generaller problemini esas alan bir şifreleme algoritması kullanılır.

Blockchain ile yapılabilen bazı işler şunlardır; Para transferleri, dijital kimlik işleri, kayıt/saklama, akıllı sözleşme, doğrulama, şifreleme, rehin, menkul/gayrimenkul, belge, e-devlet, noter, oy verme, müşteri tanıma, devir/temlik, takip, ihale, tevsik, denetleme, insan kaynakları, referans, tedarik zinciri, ithalat, ihracat, sermaye hareketleri, finansman, bağış toplama, sendikasyon, sigorta, telif, askeri emir ve komuta ve benzeri işlerdir.

Blockchain bazı avantaj ve faydaları şunlardır; güvenlidir, hızlıdır, duraksamaz, bozulmaz, kaybolmaz, erişim sorunu olmaz, bir merkeze bağlı değildir, her bilgiyi kaynağında doğrular, belgeleri kaynağında doğrular, işlem ve bilgileri geriye doğru değişmeyecek biçimde saklar, ihtiyaç halinde doğrulama yapar, şeffaflık sağlar, denetime izin verir, sahteciliği engeller, mükerrerliğe izin vermez, programlanmış akıllı sözleşmeleri çalıştırır, programlanmış işlemleri yapar, siber saldırılara karşı dirençlidir.

Ticaretin finansmanında kullanılmak üzere büyük potansiyele sahiptir.

Ticaretin finansmanın dijitalleşmesi ticari faaliyetlerin dijitalleşmesine bağlıdır. Bunun birden değil, adım adım yapılması gerekir. Her ne kadar tam dijitalleşmek birkaç yıl alacaksa da kurumların şimdiden hazırlıklara başlaması, adım atması gerekir. Bunlar hayal değildir, bu yeni teknolojileri kullanan kişi ve kurumlar vardır. Blockchain ile açılan akreditifler, para transferleri ve noterlik işlemleri vardır.

Sürdürülebilir ticaret ve ticaretin finansmanı

ICC Bankacılık Komisyonu uluslararası ticaret ve teknolojideki gelişmeleri dikkate alarak ticaretin finansmanının sürdürülebilirliğini stratejik planının içerisine almıştır.

ICC Bankacılık Komisyonu'nun Sürdürülebilir Ticaret Çalışma Grubu ticaretin standartlar ile sürdürülmesi konusunda çalışmalar yapmakta ve şu soruyu sormaktadır: Yaşadığımız gezegeni ve üzerinde yaşayanları nasıl koruyabiliriz, global ekonomik büyümeyi nasıl sağlayabiliriz? Harriette Resnick Eş-Başkanı ve ICC Bankacılık Komisyonu İcra Komitesi'nde görev yapan Ruediger Geis bu büyük soruya cevap verirken Bankacılık Komisyonunun ticaretin finansmanına sürdürülebilir standartlar getirerek gezegenin korunmasına katkıda bulunabileceğini ifade etmektedir. Sürdürülebilir ticaretin finansmanı; çevreyi koruyan ve sosyal fayda sağlayan ya da olumsuz çevre ve sosyal etkileri ve riskleri en aza indiren yöntemlerle üretilen mal ve hizmetlerin finanse edilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. ICC Bankacılık Komisyonu'nun Sürdürülebilir Ticaretin Finansmanı Çalışma Grubu'nda ticari bankalar, çokuluslu şirketler ve organizasyonların temsilcileri ile sermayedarlar bulunmaktadır. Amacı; sürdürülebilir ticaretin finansmanı konusuna standartlar, sertifikalar, sürdürülebilirlik ilişkili risk değerlendirmesi getirmek ve eğitimle profesyoneller yetiştirmektir.

Sonuçta, son on yılda ticaretin finansmanı çok özel ve kısıtlı durumlardan bugün %80'den fazla ticaretin akışına katkıda bulunan seviyelere geldi, bundan sonraki on yılda teknolojinin katkısı ile çok daha hızlı, dönüşümcü, eskiyi kaldırıp yeniyi getiren, yenilikçi ve global ekonomik büyümeye katkısı çok daha fazla olacaktır.

***Not:** Bu yazı, ICC tarafından yayınlanan 2018 anket ve araştırma raporundaki bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır.*